

ta ez dakizkizuen. Arrazoez ta alik zuzenen egin da oraingo au; jakiña izkuntza bizia iñoiz aaztu gabe. Azkenik, gogora dezagun: euskalari goikoenen maixutza izan dugu: Seber Altube, Luis Mitxelena, A. Omaetxebarria, t. a.

YAKIN'ek argitaratzen du lan au ta YAKIN-zale guzoi dei berezi bat egin nai dizuegu. Gure aldikari onen orriak jantzi egokiz apaintzeko guzion laguntza bear da. Ala ere, oraingoan ez gatoz diru-billa, ez; propaganda apur bat bakarrik eskatzen dizuegu. Badakigu liburu garestiak saltzeak nolako pozak dituen; onegatik alik merkeen jartzen dizuegu liburu

au, bakoitzak bere neurrian lagun dezaigun. Ez goaz negoziarik egitera; baiña, liburuaren berria zabalduaz, esku bat luza dezaigukete. Geroz ta geiago ditugu euskal-ikastolak ere ta zuek, askotan, oietako batean irakasletzan diarduenari propaganda-orritxoera erakus dezaiokezute. Ez da lan neka-garria, ta zergatik ez egin?, guretzat laguntza bikain bat gerta ditekellarik. Euskerarako bideak erreztu egingo dizkiezute zenbaiti, ta, bide batez, YAKIN'ek bultzadaxo onuragarri bat izango du. Propaganda-orriak bear badituzute, eskatu YAKIN'en Zuzendaritzara. Eskerrik asko, anaiok!

« P E R U L E A R T Z A ' K O »

Txillardegiren liburu

Barrenak ez dit agintzen ixillik egotea, liburu onek gaurko gazte-jendearen artean egin dezaken kaltearengatik. Leartza, liburu ontako giza-nagusia, europear biurtu zaigu, izurri gaizto batean, beintzat. Ez dugu emen olakorik bear. Naiko gaitz daukagu leen ere ta naiko kezka, oraingo gizaseme batzuei iruditzen ez ba'zaie ere. Ez uste izan gu, katolikuok, auzi orren berri gabe patxaran bizi geranik; oiek eta latzagoak ere jasaten ditugu gizonki, goiko laguntzarekin. Lengoa ikusi omen zuna: uri aundi batetik pasatzean, deabru bakarra omen zegon ateetan uritar guziak tentarazteko, eta geldi lanik gabe; baiña praille-Alkartegi batera iritxi zanean, bosteun deabru ari omen ziran lan eta lan, tentaketan, baten bat eroriatzen ote zuten. Unamuno, Leartza ta olako oiek, guk aña duda ta kezka izan ote dute fede-gauzetan? Ez diegu ohore ori eman-go. Santuago ta eraso geiago. Olakoetan, edo gogor eutsi, edo ez sinistu. Beste jarrrera ori ez da batere filosofikua. Katolikuetan ere gerta oi dira banaka banaka erorikoak, filosofiari benaz ekitean, baiña gutxienak dira. Gure artean apaiz-jendea da saiatuena gai ontan. Emen ditugu Zaragueta, Zubiri, M. Zubeldia, A. Alzo, Barandiaran, & Leartza baiño saiatuagoak, baiñan ez dira kutsatu filosofi ustel orrekin. Leartzaren filosofia ustela ta merkea da: novela tzarretan

ikasias. Jaun orrek ez du ukondorik urratu Aristotel istudiatzen. Au mutilla, oraindik ere, eskola nagusietan aipatzen eta istudiatzen dutena, bi milla ta laureun urte auetan. Metafisika-basoan dan zugatzik ederrena berak ezarri zuen, ousia. Leartzak ez du ametitzen ousia ori, ba-danik baldin ba'daki ere; baiña besteren agotik, Bergson'enetik ote? au esaten digu: "gauzetan ez dago ezer dirauenik". Onela Bergson'ek itzez itz: "il n'y a pas de substances". Eta gero: "mundua ez da ezer ni gabe"; "ba al da mundua ezer bere baitan?" (102 eta 118 orrialdeetan). Au ere Bergson'enetik artua ditekete. Esaten baitu onek ere, "ni munduak sortarazten nau, ta berebat nik mundua sortarazten det"; alkar-sortetze edo evolution creatrice da guzia; zer'ik eta zerbait'ik ez da; zerena edo zerbaitena, bai. Orain dala bi milla ta laureun urte, aurrak ere Grezia'n ti esaten zuten eta euskaldunak zer eta zerbait; eta emendik beste bi milla ta laureun urtetara, bi izkuntzak bizi ba'dira, berebat esango dute. Iraizean, itz batzuk Bergson'engaz. Ni arrituta egoten naiz beti, kritikak nola jorratu ez dun geiagolako astapuzkeriak esan ditun gizona. Esaten ere du, gizona ekaia (materia) dala; l'etre, la cause, la liberté, la finalité, auzi ikaragarriak dirala, ta ez dala oietan pentsatu bear: ce sont des problemes angoissants. Moral'a, berriz,

gazteak ikararazteko **superdreagnout** omen da. Zer filosofu erosoau! Auzi-zaillak alde batera utzi. Ala ere, onela pake-pixka artzen ba'du, Leartza baiño filosofuago da; au beti bere urduritasu-nera biurtzen baita, kakalardoa bere opiltxoetara bezela.

Leartza filosofian jantzia ez ba'dago, beste oinbeste erlijioan. "Jesusek piztu zuanean (sic piztu zanean ordez), ezpide zian tutik esan beste munduaz... Zergatik?" Piztu zan egunean zerura joan zan, lapur ona atzetik zula; baiñan andik egunero agertu zitzaian Apostolueri, berrogei eguez dagokala. Eta zertaz itze-gin zien? —**De regno Dei.** Tutik esan ez, eta zeru-erriaz bestetaz ez mintzatu!!! Leartza jauna, gizonak astakirtena izatekotan, olakoxea nai luke. Kirtenkeri aukeratu goazen liburuaren euskerara.

Leartzak euskeraz ba-daki, ez gutxi ere: iztegi aberatsa du, esaera ere bai; ba du eragiña, ba-du zartzua (garbo); ba ditu, parrafo bat baiño gelago, euskal-idazlerik onenak bere egingo litu-kenak. Bakoitzari berea; baiñan utsak ere ba'ditu erruz. 323 uts, irureunda ogeitiru, 152 orrialdetan. Lapitzez markaturik dauzkat liburuan bertan. Buru-ruenak zazpi ditu, geienik berrizkotzen ditunak: 1) bere, bera, berak, beren, &, aren, ua, aiek, aien, ordez; 2) ere, ia beti oker darabil; 3) egon ordez izan; 4) egin (galdekizun edo inquisitivo ez danean ere); 5) adi-jabe edo sujeto'a -k'rekin edo ain gabe, naastu egiten ditu; 6) al, ala ordez ahal; 7) -la ordez -na, a. b.: badakit ala dana. Gure aldean ez det beñiere entzun, eta belarrian miñ aundia ematen dit.

Egon ordez izan. Gure pizkundeko aurren-berri artan, zenbait idazle napa-r-euskalkira jotzen asi ziran, batez ere Orkaiztegi Jaunak Mendibururen Otoiz-gaiak argitara eman zitunean, edo Eleizalde'ren aholkuz, edo Aita Erroman Bera'ren adiskidegoz. Esaterako, gose **naiz**, egarri **naiz**, nago ordez. Gure **egon** eder onek ba du eginkizun jakina, **egoe**-ra adierazteko. Eguzkialdeko gure anaiak eta eguzkialdeko naparrak galdutako, guk ez al diogu eutsi bear gureari?

Zazpi uts-mota aukeratu, berrizkoak kopuratu ezkerreko, eun pasatxoak egingo ditutela nago. Beste gainerakoak alde batera utzita, leenbizikoa artuko det aztertzeko, irakaskizun aundia baitu. Lenengo 50 orrialdeetan ogei ta bost aldiz ateratzen du. Aspaldi ontan arau-billa ibilli naiz, eta bururako arau edo teoriakin ez det ezer iritxi. Orain egun batzuk, Leartza rakurtzen ari nintzala,

arau bat asmatu nuun eskurakoa, edozeinek ondo erabili dezakena, arrazoiak atxikitzen ez ba'du ere: erderazko **su** **suyo** orren aurretik, **gizon**, emakume, etxe, gauza (noiz eta nola) ipiñi; baiñan itz oieri -k atzetik erauntsi gabe; -k orrek uztarrerazi egiten baitu **su**, **suyo** ori, eta orduan **bere** bear du; **da'rekin** eta **zan'ekin** ez diteke uztartu, itsusi gelditzen baita; "etxe au berea da" ordez "gizonak etxe au berea **du**". Ederki uztartzen da **du'rekin**. Goazen esenpluetara:

"Olejua... igo nintzan bere ofizinaran" (3^{gn}, orriald. azken lerroan). Ez diteke esan euskeraz igo nintzan (**gizon**) bere ofizinaran, **gizon** aren ofizinaran ordez. **Gizon** kendu eta kito. Obeto, bere ofizinaran joan nintzaion, eta obeto, ofizinaran joan nintzaion, **bere** kenduta.

"Olejua... kotxea artuta, bere (Monikaren) etxera joan **zan**". (15-18). Kotxea artuta (emazteki) bere etxera joan **zan**; (emazteki) aren etxera.

"Bere ikarak atsegin eman zidan" (9-1). (**Gizon**) aren ikarak.

"Errodrigo... bere etxean dantza izango zuten". (5-14). (**Gizon**) aren.

"Narda ematen zidaten bere kiñadak" (19-azken-ald.). (**Gizon**) aren.

"Bere lizunkeria zabarrak izkutatu egiten zuten bere zabartasuna (19-erditik beerago). Aren, aren.

"Bistan zan (zegon) bere azakeria" (7-azken-ald.). **Gizon** aren.

"Olejuaren aurpegi gorrixka... begi urdiñak... bere abotsa... bere karraisiak... bere arrokeria" (22, azkenean). Au erdera uts utsa da: **sus, sus, sus**. Lenbizikoa **aren** egiti ezkerre, beste guziak kendu ditezke, ez bere ta ez aren.

"Enaiz bere izenaz oroitzen" (23-14). **Gizon**, emakume, aren.

"Bere ontzia urpetik omen zijoan". Aren ontzia.

"Bere ustez etzegoan erdian geratzerik" (32-22). Aren. Beste aldera ere esan diteke: **Gizon** arek **etzeukan** erdian gelditzerik (bere ustez).

"Bere itsasoa gizonaren asmamena da, eta bere ontzia guzien biotza". Oso illun euskeraz, erderaz dagolako. Ipiñi dezan **du'rekin**: **Gizonak bere** asmamena **du** ontzia; **bere** ontzia guzien biotza?

"Bere zaiñak lehertzeaz jarri ziran". Aren... edota, zaiñak lehertzeaz jarri zintun (gizon ark). Euskera garbiz: jarri zitzaizkion.

Naiko erakusgarri dira, idazleak inoiz utsegin ez dezaten.

Europear biurtu nai gaitute. Zertan, ordea? Zer eta zerbait eta izatea kentzen ba'ditugu, joan da pertza; Metafisica erro-errotik ateratzen degu, filosofiak dun zatirik ederrrena. Arako ingeles filosofuarena: "lan-maiean ari naizenean, gauza guzia itxura ta irudipenak dirala uste det; baiña otordu-maiean txuleta eder bat ikusten dedanean, ua zerbait dala iruditzen zait".

Txillardegik bere liburua onela bukatzen du: "Arrazoi zenuen: burutik egiña dago" (Leartza).

Nik ere artikulua onela bukatzen det: "Liburu au buruz egiña ordez, burutik egiña dago. Bazartu ezazute zoko illunera".

Oarkizun. Orain ez daukat Bergson nerekin, eta ezin aipatu izan ditut orrialdea ta lerroa. Nik 78'garren argitaraldia irakurri nuun, eta seguru nago, an, gizona ekaia (materia) dala esaten dula.

Nola, bada, dioke baten batek, materialistan aurka pagina ederrak idatzi bazitun? —Ez, beraren sistemari egi ori zeriolako, ala gertatuz baizik (per accidens).

Naiago nuke A. Intxausti'k Ortega Gasset'ekin egin duna Bergson'ekin egingo ba'lu.

Orixe.

YAKIN'en sariketa

Jakiñaren gaiñean zerate YAKIN'en argitaratzen diren lanentzat antolatu gennuen txapelketaz [Ikusi YAKINtxo'ren lendabiziko zembakiaren 2'en orrialdea]. Ba, oraingoan epailleak eman nai dizkizuegu ezagutzera. Prakadun ta eliz-gizonak naasian aukeratu ditugu. Bost dira guziok ta ongi ezagunak guzientzat. Bakoitzak lau lan izendatuko dizkigu, beren balioei dagokienez zerrendatuaz eta, lan guzion puntuak zenbatu ondoren, zuzendaritzak argitara emango du azken erabakia. Ona bostok:

Luis Mitxelena Jauna,
A. Santiago Onaindia, karmeldarra,
A. Karmelo Iturria, prantziskotarra,
Imanol Lekuona Apaiz Jauna,
Txillardegia Jauna.